

Farklılıklarından Ötürü Çocuklarımızı Ayırtırmalı mıyız Yoksa Kaynaştırmalı mıyız?

M. Şahin Bülbül

GİRİŞ

Çocuğunuz size hiç düşünmediğiniz derecede zor sorular sorup saatlerce bir konuya odaklanabiliyor mu? Ya da dikkatini bir türlü toparlayamayan bir çocuğunuz mu var? Bu ve benzeri sorulara cevabınız evet ise çocuğunuzun özel eğitime ihtiyacı olabilir. Özel eğitimin gerekmesi, durumun iyi ya da kötü olduğunu göstermez. Geç okumayı öğrendiği halde çok zeki olan ya da yazısı çok kötü olduğu halde matematiği çok iyi olan öğrencilerden görmeyen ve/veya işitmeyen öğrencilere kadar geniş bir yelpazede bulunanlar hep özel eğitime ihtiyaç duyar. Sadece zihinsel engellilerin değil, aynı zamanda üstün yeteneklilerin de özel eğitime ihtiyacı vardır.

Özel eğitime ihtiyacı olanların durumunu daha iyi anlamak için tüm nüfusu zeka puanlarına göre bir grafiğe yerleştirelim. Karşımıza çana benzeyen, yükselip tekrar azalan, normal bir dağılım çıkar. Bu dağılımda yüksek puan (115 ve üstü) alanlar kısmında % 16 gibi az bir sayıda ve çok yüksek puanlı (160 ve üzeri) olanlar için % 0,007 gibi daha az sayıda insan bulunur (Özoğlu, 2004). Benzer bir azalış eğrinin diğer ucunda görülür; zihinsel engellilerin sayısı öğrenme bozukluğu olanlardan daha azdır.

BAHSEDİLEN ÇOCUKLARA DAHA İYİ EĞİTİM VERMEK İÇİN ONLARI AYIRMALI MIYIZ YOKSA KAYNAŞTIRMALI MIYIZ?

Ülkemizdeki güncel uygulamalar ayırma yönünde gerçekleşmektedir. Yüksek puan alan öğrenciler fen liselerine kayıt olmakta, engelliler ise engelli okuluna devam etmektedir. İlköğretimde son derece başarılı olan bir öğrencinin fen lisesini kazandıktan sonra başarısında bir düşüşün olması, moralinin bozulması son derece doğal bir olaydır; çünkü bahsedilen çan eğrisi seçilmiş öğrenciler arasında da gerçekleşir ve bahsedilen başarılı öğrenci, kendisinden daha başarılı olanların gerisinden gelmeye başlar. Kendisine güveni azalır, morali düşer ve anti-sosyal olmaya başlar (Çağlar, 2004). Benzer biçimde engelli bir öğrenci için kendi kapalı dünyası ile boğuşurken toplumdan uzaklaştırılmış olmak ayrı bir güçlük oluşturur. Bu bağlamda eğitim yaklaşımımızı tekrar gözden geçirmeliyiz.

Tarihteki başarılı ünlülerden Einstein'ın öğrenme yetersizliğine, Faraday'ın iletişim yetersizliğine, Darwin'in duygusal davranış yetersizliğine, Hawking'in fiziksel yetersizliğine, Edison ve Beethoven'ın işitme yetersizliğine, Kepler'in ise görme yetersizliğine sahip olduğu bilinmektedir (Şahin, 2009). ODTÜ Eğitim Fakültesi'nin 1958-1960 yılları arasında kurucu dekanlığını yapmış olan ve görme engeli bulunan Mitat Enç, görme engellilerin dünyasındaki yalnızlığı ve korkuyu psikolojik bir derinlikte açıklarken çözüm olarak, içinde psikolojik desteğin olduğu sosyal bir ortam önermiştir (Enç, 2005).

Ülkemizde görme engelli olarak doğan bir vatandaşımızın fizikçi olabilme şansı 30 milyarda birden küçük bir değere sahip iken (Bülbül, 2010) üstün yetenekli öğrencilerimizin de yurt dışına kaçma eğiliminin ardında hep aynı yaklaşım yatmaktadır; ayrıştırıcı yaklaşım. Öğrencilerin sahip olduğu özellikler belirlenir, ortak özelliğe sahip olanlar kümelenir ve bu öğrencilere özel okullar açılıp diğer öğrencilerden ayrıştırılır. Ayrıştıran öğrencilere farklı öğretim programları uygulandığından, fark gün geçtikçe belirginleşir ve yaşam boyunca bu ayrışma devam eder. Farklı bir eğitim almak isteyen öğrenci gruplarına, farklı içeriğe sahip okullar açarsanız başta katsayı krizi olmak üzere liseler arası kavgalardan, psikolojik sorunlar yaşayan öğrencilere kadar geniş bir yelpazedeki sorunlarla karşılaşabilirsiniz. Bu sorun ağının çözümü, kaynaştırıcı eğitim yaklaşımlarında görülmektedir.

Cumhuriyetimizin ilk yıllarında gerçekleştirilen "eğitimde birlik" çalışmaları farklı türdeki okulları tek bir yapıya

kavuşturmuştur. İmparatorluğu çöküşe ve kaosa sürükleyen farklı okul türlerinin sayısının artırılması "eğitimde birlik" çalışmaları ile birlikte son bulmuş ve kısa sürede önemli başarılar gözlemlenmiştir (Bülbül, 2008). Köylüsü şehirlisi, kızı erkeği, zengini fakiri aynı sınıflarda dirsek çürütmüş, birlikte ağlamış ve birlikte gülmüştür. Denenmiş ve başarılı olmuş bu kaynaştırmalı eğitim yaklaşımından günümüze geldiğimizde ise okulların birer ayrımcılık unsuru haline getirildiğini gözlemlemekteyiz. Mahallenin güzel keman çalan çocuğunu bir okula, oymacılık ile uğraşmaktan hoşlanan başka bir çocuğu başka bir okula gönderince, kendi müzik aletlerini birlikte üretme şansları ellerinden alınmış bir nesil karşımıza çıkmaktadır. Bu öğrencilerden biri müzik zevki edinmeden, diğeri ise kemanındaki küçük sorunlarının çözümü için gidebileceği bir arkadaş ile tanışmadan mezun olmaktadır. Toplumun ortak zaman geçirdiği en önemli alanlardan biri olan okullardaki ayrıştırmacı uygulamalar, aslında toplumun ayrıştırılmasına neden olmaktadır. ÖSYM tarafından hazırlanan 2009 yılı kılavuzu dikkate alındığında 142 çeşit ortaöğretim okul türü bulunmaktadır. Bu kadar çok sayıda okul türünün gerçekten gerekli olup olmadığı sorgulanmalıdır.

HANGİSİ DAHA BAŞARILI?

Liderlik yönü ağır basan öğrencileri bir okula toplarsanız hem diğer okullardaki öğrencileri lidersiz bırakır hem de liderler okulundaki birçok liderin de gelişimini engellersiniz. Yapılan araştırmalar homojen (aynı yapıya sahip) öğrenme ortamlarındaki başarının, heterojen (karışık yapıya sahip) öğrenme ortamlarındaki başarıdan daha düşük olduğunu göstermektedir (Johnson, Johnson, & Stanne, 2000). Yani; kızları ve erkekleri ayırdığınızda elde edeceğiniz başarı, karışık vereceğiniz eğitimdeki başarıdan daha düşüktür. TIMSS 2007 sonuçları incelendiğinde çok az sayıda Türk öğrencinin üst düzey matematik becerisine sahip olduğu (Yayan, 2009) ve PISA 2006 sonuçları değerlendirildiğinde ise Türk öğrencilerin diğer ülkelerin öğrencilerinden düşünme süreçleri açısından geri kaldığı (Baykal, 2009) bilinmektedir. Bu sonuçları ortaya çıkaran sebepler arasında kaynaştırıcı eğitim uygulamalarının az olması sıralanabilir. Zira bahsedilen sınavlarda yüksek puan alan ülkeler, kaynaştırmalı eğitimin öncüleridir (Wilbrandt, Aydoğan & Kılınç, 2008).

Üstün yetenekli öğrenciler; bu yeteneklerinin fark edilmesini bekler ve diğer çocuklarla iletişim kurma ihtiyacı yaşarlar. Eğer diğer başarı seviyelerindeki çocuklarla ile sağlıklı iletişim kuramazlarsa sürekli başarılı olma kaygısı taşıyabilirler. Hâlbuki karma sınıflarda farklılığının farkına varan üstün ye-

tenekli öğrenci, sosyal ilişkiler gereği yeteneğini paylaşır ve paylaşılan yetenek gelişir (Uzun, 2004). Birebir özel sınıflarda eğitim alan çocuklarda başarıda bir artış gözlenmiş olsa bile benlik algıları başta olmak üzere birçok sıkıntı, problem beraberinde tespit edilmiştir (Sak, 2008).

ULUSAL STANDARTLAR VE DESTEK UYGULAMALARI

Ortak sınıfların, okulların kurulması fikri ortaya atıldığında hep aynı çıkış sergilenir; "başarılı öğrenciyle başarısız öğrenci aynı sınıfta olursa, ya başarılı sıkılır ya başarısız geri kalır". Ancak kaynaştırmalı eğitim ile ilgili araştırmalar oldukça çoktur ve gerçek sanıldığından farklıdır. Sorunun çözümü için ilk yapılması gereken ortak bir öğretim programı hazırlamaktır. Bu öğretim programı, gerçekçi (ulaşılabilir) ve gerekli (ulusal hedeflere uygun) bir seviyede hazırlanır. Seviyenin üzerindeki ve altındaki çocuklar zorunlu ders saatleri dışında destekleyici eğitim alırlar. Bu destekleyici eğitim; uzaktan ve/veya birebir danışmanlık eğitim ortamlarını içerir.

Öğrenme bozukluğu olduğu halde zihinsel üstünlüğü olan öğrencilerin zaman içinde sıçramalar yaptığını günlük hayatımızdan örneklendirebiliriz. Can Dündar, özel öğrenme güçlüğü olarak bilinen ve farklı zihinsel bir işleyişi ifade eden bir duruma sahip olduğunu anılarında anlatırken bir örnek verir; kendisinin "ev" diye yazdığını arkadaşlarının "ve" diye okuması, bayraktaki hilali ters çizmesi hep alay konusu olmuştur (Su, 2010). Ancak günümüzde kendisi popüler bir yazardır. Bahsedilen farklılıkların birçok öğrencide de olabileceği düşünüldüğünde; bazı kelimelerin doğru yazılmaması, figürlerin doğru çizilememesi bir başarısızlık göstergesi sayılmamalıdır. Öğrencilere başarısız etiketi vurup başarısızları bir araya toplamak, başarıya odaklı sınıflar oluşturmak günümüzde yasal olarak da suçtur. Hiç okuma yazma bilmeyen öğrencilerin bile satır aralarını çok iyi okuyabileceğini biliyoruz. Başarısız bir öğrenciye ders dışı destek olan bir öğretmen, öğrenciyi okul birincisi olacak düzeye çıkarabilir. Eğitimin bu kestirilemez yönü, sınıf geçme sisteminin yeniden gözden geçirilmesine neden olmuştur (Bülbül, 2008). Öğrencilerin tamamının, ayırım yapılmadığında, başarabileceğine inanmak, modern eğitim anlayışını yansıtır (Tietze, 2001). Zihinsel engelli gibi görünen ama "idiot savant" olarak adlandırılan bir çocuğun, resim yapmayı seven bir arkadaşından destek aldığına bir defa gördüğü bir resmi en ince ayrıntısına varıncaya kadar çizebilmesi mümkündür (Özgür, 2008).

Öğrenciler arasındaki ortak noktaları bulup bu ortaklığa vurgu yapan, temel alan programların üretilmesi, bu ihtiyacın farkındalığına varılması ile başlar (Rose, 2007). Duyulara dayanmayan amaç yazmak ve uygun ölçme değerlendirme yaklaşımları geliştirmek yapılabilecek basit ve uygulanabilir çabalardır.

Elbette ki sadece program geliştirilmesi kaynaştırılmalı eğitim için yeterli değildir. İçeriğin geliştirilmesinin dışında; özel eğitim alanında bilgili ve tecrübeli öğretmenlerin yetiştirilmesi ve öğrenme ortamlarının kaynaştırılmalı eğitime uygun hale getirilmesi de gerekmektedir (Özmen, 2009). Tüm öğretmenlerin özel eğitim bilgi ve tecrübesine sahip olması zor olacağından öğretmenlerin ve öğrencilerin ihtiyaç duyduğunda faydalanabileceği destek birimleri oluşturulmaktadır (Ersoy & Avcı, 2001).

SONUÇ

Öğrencileri etiketlemek onlara zararlıdır, etkisizdir ve etik dışıdır (Hallahan & Kauffman, 2006). Aynı mahallede yaşayan öğrencilerin farklı okullara gitmeye zorlanması yerine aynı okulda aynı dersleri görmelerini sağlamak amacıyla temel seviyeler belirlenmeli ve programlar, öğretmenler ve destek birimleri ona göre hazırlanmalıdır. Başarılı ve mutsuz çocuklar ile mutsuz olduğu için başaramayan çocuklar kaynaştırılmalı, başarılı ve mutlu çocuklar için ayrımcı yaklaşımdan uzak durulmalıdır.

KAYNAKLAR

- Baykal, Ö. (2009). PISA 2006 fen bilimleri okuryazarlığı alanında ülkelerin performansları ile milli gelir düzeyleri arasındaki ilişki. *Cito Eğitim: Kuram ve Uygulama*, 4, 36-44.
- Bülbül, M. Ş. (2008). *Kaos ve eğitim*. Ankara: Beyaz kalem yayıncılık.
- Bülbül, M. Ş. (2010). Doğuştan görme engellinin Türkiye'de fizikçi olabilme ihtimali. *Eleştirel Pedagoji*, 7, 52-59.
- Çağlar, D. (2004). Okulda başarısız olan üstün zekalı çocuklar. M. R. Şirin, A. Kulaksızoğlu ve A. E. Bilgili (Ed.), *Üstün yetenekli çocuklar: Seçilmiş makaleler kitabı* (ss.409-415). İstanbul: Çocuk vakfı yayınları.
- Enç, M. (2005). *Görme Özürlüler: Gelişim, uyum ve eğitimleri*. Ankara: Gündüz eğitim ve yayıncılık.
- Ersoy, Ö., & Avcı, N. (2001). *Özel gereksinimi olan çocuklar ve eğitimleri*. Ankara, Türkiye: Ya-Pa.
- Hallahan, D. P. & Kauffman, J. M. (2006). *Exceptional learners*. Boston: Pearson.
- Johnson, D. W., Johnson, P. T., & Stanne, M. B. (2000). *Cooperative learning methods: A meta-analysis*. Minneapolis, Minnesota: University of Minnesota.
- Özgür, İ. (2008). *Engelli çocuklar ve eğitimi*. Ankara: Karahan kitapevi.
- Özmen, R. G. (2009). Kaynaştırma ortamlarında öğretimsel düzenlemeler. A. Ataman (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş* (ss. 59-85). Ankara: Gündüz eğitim ve yayıncılık.
- Özoğlu, S. Ç. (2004). Üstün yetenekli öğrencileri araştırmaya yöneltme ve psikolojik danışma sorunları. M. R. Şirin, A. Kulaksızoğlu ve A. E. Bilgili (Ed.), *Üstün yetenekli çocuklar: Seçilmiş makaleler kitabı* (ss. 387-402). İstanbul: Çocuk vakfı yayınları.
- Rose, R. (2007). Curriculum considerations in meeting special educational needs. L. Florian (Ed.), *The sage handbook of special education* (pp. 295-306). London: Sage publications.
- Sak, U. (2008). Üstün zekalı öğrenciler. İ. H. Diken (Ed.), *Özel eğitim* (ss. 499-532). Ankara: PegemA.
- Su, E. (2010). Özel öğrenme güçlüğü disleksi. *Indigo*, 53. Erişim tarihi: 25 Nisan 2010, http://www.indigodergisi.com/ekinsu_disleksi_09.htm
- Şahin, S. (2009). Özel eğitimin tarihçesi. A. Ataman (Ed.), *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş* (ss. 41-57). Ankara: Gündüz eğitim ve yayıncılık.
- Tietze, R. F. (2001). *Aptal çocuk yoktur*. E. Özdemir (Çev.), Ankara: Özgür yayıncılık.
- Wilbrandt, E. Ç., Aydoğan, Y. & Kılınç E. (2008). *Montessori yöntemiyle kaynaştırma eğitimi*. Ankara: Binbir Çiçek Vakfı.
- Uzun, M. (2004). *Üstün yetenekli çocuklar el kitabı*. İstanbul: Çocuk vakfı yayınları.
- Yayan, B. (2009). Uluslararası matematik ve fen çalışması (TIMSS 2007) ve Türk öğrencilerin TIMSS 2007'deki matematik performanslarının değerlendirilmesi. *Cito Eğitim: Kuram ve Uygulama*, 3, 40-52.